

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเรื่องอารมณ์ในจิตวิทยาของขงจื๊อว่าอารมณ์มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ทางจิตวิทยาอย่างไร และอารมณ์มีบทบาทในจิตวิทยาของขงจื๊ออย่างไร จากการศึกษาพบว่า อารมณ์ทางศีลธรรมมีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์ทางจิตวิทยาทั้งสาม ได้แก่ มนุษยธรรม(เหวิน) จารีต(หลี่) และความถูกต้อง(อี) กล่าวคือมนุษยธรรมเป็นเงื่อนไขจำเป็นต่อการมีอารมณ์ทางศีลธรรมและในฐานะความรักมนุษย์ก็เป็นอารมณ์ทางศีลธรรมในตัวเอง จารีตเป็นวิถีทางในการแสดงออกของอารมณ์โดยกำกับและขัดเกลาอารมณ์ของมนุษย์ให้มีขอบเขตเหมาะสม ความถูกต้องเป็นสิ่งที่ช่วยกำกับให้อารมณ์ของมนุษย์สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทที่หลากหลาย อารมณ์ตาม “ธรรมชาติ” จะสามารถพัฒนาไปสู่อารมณ์ทางศีลธรรมได้โดยผ่านการขัดเกลาด้วยกวีนิพนธ์ จารีตและดนตรี

ในปรัชญาของขงจื๊ออารมณ์ทางศีลธรรมหลักได้แก่ ความรัก ความเกลียด ความโศกเศร้า ความละอายและความยินดีเป็นส่วนหนึ่งของการมีชีวิตที่ดีทางจริยธรรมโดยมีบทบาทแตกต่างกัน ความรักมนุษย์เป็นคุณธรรมที่เรียกว่ามนุษยธรรมและเป็นแรงจูงใจในการกระทำทางศีลธรรม ความเกลียด ความโศกเศร้าและความละอายทำหน้าที่ในการประเมินคุณค่าของบุคคลและการกระทำทางศีลธรรม ความละอายเป็นความรอบคอบและความรับผิดชอบทางศีลธรรม ความยินดีเป็นอารมณ์ที่แสดงถึงการตั้งมั่นของคุณธรรมของบุคคล

อย่างไรก็ตามอาจโต้แย้งได้ว่าอารมณ์ในจิตวิทยาของขงจื๊อมีข้อจำกัดโดยเน้นแต่อารมณ์ที่ผ่านการขัดเกลาทางศีลธรรม และไม่ให้ความสนใจกับอารมณ์ตามธรรมชาติของมนุษย์ อีกทั้งละเลยอารมณ์บางอย่าง เช่น อารมณ์ขันซึ่งเป็นอารมณ์ที่ปรัชญาเต๋าให้ความสำคัญ

This thesis is an attempt to explicate how emotions and Confucius' ethical concepts are related and how emotions play important roles in Confucius' ethics. Moral emotion is related to three main ethical concepts, namely, humaneness (*ren*), propriety (*li*) and righteousness (*yi*). Humaneness is the necessary condition of moral emotion and as love, humaneness is itself a moral emotion. Propriety is not only the way to express emotions but also guides and cultivates human emotion. Righteousness leads emotions in various situations and contexts. Moral emotion can be developed and cultivated by poetry, propriety and music.

Major moral emotions in Confucian philosophy consist of love, hatred, sorrow, shame and joy. All of these play important parts for the good life. Love or humaneness is a moral virtue; *ren* is a source of moral motivation. Hatred, sorrow and shame are emotions that form evaluation of persons and moral actions. Shame, especially, is both moral deliberation and moral responsibility. Finally, joy is an emotion which manifests the pleasure of being upright of a person with moral virtues.

However, it can be argued emotions in Confucius' ethics are restricted merely to cultivated emotions. Confucius' ethics seems to be unconcerned about natural emotions and also neglects some emotions such as humour, which is a significant emotion for Daoism.